

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ PROJESİ'NİN

TÜRKİYE TURİZMİNE ETKİLERİ

EFFECTS OF TURKISH WORLD CAPITAL OF CULTURE PROJECT

IN TURKEY TOURISM

Doğan KARADAĞ

Karabük Üniversitesi Turizm Fakültesi,

dkaradag2181@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1174-2424

Yağmur SAVAŐKAN

Karabük Üniversitesi Turizm Fakültesi,

yagmurtlg@gmail.com

Orcid ID: 000-0003-2464-4815

Öz

Bağımsız Türk Devletleri, Orta Asya coğrafyasında birliktelik oluşturabilmek adına sanayiden tarıma, politikadan ekonomiye birçok alanda projeler ve çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Çalışmaların yoğun olarak görüldüğü alanlardan biri de turizm sektörüdür. Turizm sektörü, Türk devletlerinin sahip oldukları ortak kültürel mirası tanıtılabilmek ve bir birliktelik oluşturabilmek için önemli bir yapı taşıdır. 2012 yılında oluşturulan "Türk Dünyası Kültür Başkenti" projesi de bu alanda önemini her geçen gün arttırmaktadır.

Çalışmada "Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi", Türkiye turizm sektörü ağışından ele alınmıştır. Yapılan araştırmalarda, 2013 yılında Eskişehir ve 2018 yılında Kastamonu'nun Türk Dünyası Kültür Başkenti seğıilmesi göz önüne alınarak, Orta Asya Türk ülkelerinden Türkiye'ye yönelik turizm verileri incelenmiştir.

Elde edilen veriler sonucunda 2013 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti seğıilen Eskişehir'de yabancı turist sayısında genel bir düşüş olduğu fakat Orta Asya Türk ülkelerinden gelen turist sayısının bir önceki yıla göre artış göstererek Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Buna karşın 2018 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti seğıilen Kastamonu'da yabancı turist sayısında artış olduğu fakat Orta Asya Türk ülkelerinden gelen turist sayısında belirgin bir artışın yaşanmadığı hatta bir önceki yıla göre Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Türk Dünyası, Türk Dünyası Kültür Başkenti, Turizm, Eskişehir, Kastamonu

Abstract

Independent Turkish States are carrying out many projects and studies in the field of politics, economics and politics from the point of view of forming a unity in the Central Asian geography. One of the areas where the studies are concentrated is the tourism sector. The tourism sector is an important building block for promoting the common cultural heritage of the Turkish states and for building a unity. The "Turkish World Cultural Capital" project created in 2012 increases the importance of this area every day.

In study, "Turkish World Capital of Culture Project", is discussed opening of Turkey's tourism sector. According to the studies in 2013, Eskisehir and Kastamonu in 2018 (the first 5 months) data of the Turkish World Capital of Culture tourism to Turkey from Turkish noble country considering the selection was investigated.

It is seen that examined was above the general average of Turkey in the data result of the Turkish World Capital of Culture in 2013, it was an overall decline in the number of foreign tourists in the selected Eskisehir, but of Turkish descent to the previous period the number of tourists coming from countries in the same year. However, the Turkish World in 2018 Capital of Culture is an increase in the number of foreign tourists in the selected Kastamonu necessarily, but the Turkish noble country the previous period, the increase in the number of tourists coming from and seems to be below the general average of Turkey in the same year.

Key words: Turkish World Culture Capital, Turkish World, Tourism, Eskişehir, Kastamonu

GİRİŞ

Ülkeler sahip oldukları turizm potansiyelleri doğrultusunda geliştirdikleri stratejiler sonucunda alternatif turizm kavramının meydana çıkmasına yol açmışlardır (Uygar ve Baykan, 2007: 3). Turistlerin kentsel bölgelerde yaptıkları tatillerin azalmasına karşın otantik bölgelerde yapılan tatillerin uzaması ile birlikte kültür turizmi kavramı meydana çıkmıştır. Uluslararası seyahatlerin artması da kültür turizmine olan ilgiyi arttırmıştır (Wang vd., 2006: 49-50).

Kültür turizmine olan ilginin artması ile birlikte ülkelerin bu alanda yaptıkları çalışmalar da aynı doğrultuda artmaya başlamıştır. Artan kültür turizmi gelirlerinden daha fazla pay alabilmek ve Orta Asya coğrafyasında kültürel bir bütünleşme sağlamak amacıyla Orta Asya Türk ülkeleri arasında 2012 yılında "Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi" hazırlanmıştır. Hazırlanan bu projede Tataristan, Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan ve Türkiye'de bulunan bazı şehirler kültür başkentliği yapmıştır.

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ PROJESİ

Türk devletlerinin ve Türk nüfusun ön planda olduğu Orta Asya; Hazar Gölü, Sibiryaya, Altay ve Ural dağları gibi jeopolitik noktaları içinde bulunduran, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren kültürel ve tarihsel olarak her zaman bir varoluş noktası olarak bilinen, eşsiz tarihi birikime sahip, derin vadilerden gökyüzüne uzanan dağların oluşturduğu doğal güzelliklere sahip bir coğrafyadır. Orta Asya coğrafyasındaki Türk devletlerinin özellikle soğuk savaş ve SSCB döneminde yaşadıkları baskılar sebebiyle dış dünya ile bağlantıları kopma noktasına kadar gelmiş ve kendilerini uluslararası arenada tanıtmaya fırsatı bulamamışlardır. Orta Asya sadece Türk devletleri için değil aynı zamanda barındırdığı İslamiyet, Hristiyanlık, Budizm gibi farklı birçok dine ait eserler ile tüm dünya için potansiyel bir kültürel destinasyondur. Bölgedeki Türk devletleri yaşadıkları baskılardan kurtularak sahip oldukları doğal güzellikleri, tarihi geçmişlerini ve kültürler yapılarını tanıtarak turizm sektöründe hak ettikleri noktaya gelebilmek adına faaliyet gerçekleştirmektedirler. Bu faaliyetlerden biri de “Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi”dir.

Belirli bir kültürel mirasa ev sahipliği yapan veya bir kültürel tarihe ev sahipliği yapmış olan, geleneksel ve modern sanatı yansıtan örnekleri barındıran şehirlere belirli kriterler doğrultusunda “Kültür Başkentliği” unvanı verilmektedir. Kültür başkentliğinde amaç; ev sahibi konumundaki toplumun barındırdığı ve paylaştığı kültürel değerleri çeşitli etkinlikler ile gün yüzüne çıkarmak, turistlere tanıtmak ve böylece yerel halka da kültürel değerlerini tekrar hatırlatmaktır (Timur vd., 2014: 59).

Bilinen ilk kültür başkenti projesi, 1983 yılında gündeme gelen ve 1985 yılında Atina ile başlayarak günümüzde devam etmekte olan “Avrupa Kültür Başkenti” projesidir. Daha sonraki yıllarda “Arap Kültür Başkenti”, “Amerika Kültür Başkenti”, “İslam Kültür Başkenti”, “Litvanya Kültür Başkenti”, “Doğu Asya Kültür Başkenti”, “Türk Dünyası Kültür Başkenti” projeleri oluşturulmuştur (Niksarlıoğlu, 2007: 49 ; Timur vd., 2014: 59).

2010 yılında Türkiye’de düzenlenen “Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları 10. Zirve Toplantısı”nda Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi gündeme getirilip kabul edilmiştir. Ülkeler arası dostluk ilişkilerini geliştirme, Türk kültürünü ve tarihini dünyaya tanıtmaya, unutulmuş ve unutulmaya yüz tutmuş folklorik unsurları tekrardan gün ışığına çıkarma, Türk dünyası coğrafyasında bir bütünlük oluşturma gayesi ile 2012 yılında Kazakistan’ın Astana şehri ile başlayan bu proje sırası ile şu ülkelerde ve şehirlerde gerçekleştirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türk Dünyası Kültür Başkentleri

Yıl	Ülke	Şehir	Yıl	Ülke	Şehir
2012	Kazakistan	Astana	2016	Azerbaycan	Şeki
2013	Türkiye	Eskişehir	2017	Kazakistan	Türkistan
2014	Tataristan	Kazan	2018	Türkiye	Kastamonu
2015	Türkmenistan	Merv			

Kozak (2016: 422)'a göre kültür başkentliği projelerinde önemli bir nokta başkent kavramını vurgulamaktadır. Bir devletin sahip olduğu temel felsefe ilk önce başkentlerde yansıtılır ve buradan ulusal ve uluslararası düzeyde dağıtılır. Bundan dolayı kültür başkenti unvanını alan şehrin gerek yapılan proje ve çalışmalar ile gerek kültür başkenti seçildiği dönem içerisinde oluşabilecek olaylar ve durumların meydana getirebileceği etkiler dikkate alınmalıdır.

Bir toplumun kültürünü yansıtmak için hazırlanan kültür başkentlerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak istenilen hedeflere ulaşabilmek ve bu hedeflere ulaşırken mevcut durumu koruyabilmek için bazı başarı unsurları bulunmaktadır. Timur vd. (2014: 60-76) bu başarı unsurlarını şu şekilde sıralamışlardır;

- Altyapı yatırımları
- Etkin yönetim
- İnsan kaynakları yönetimi
- Toplumsal katılım
- Ziyaretçi yönetimi
- Kültürel program
- Risk yönetimi
- Finansal yönetim
- Pazarlama ve iletişim
- İzleme ve değerlendirme
- Uzun dönemli etki

BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmada “Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi”, Türkiye turizm sektörü ilgili şehirler açısından ele alınmıştır. Bu kapsamda 2013 yılında Eskişehir ve 2018 yılında Kastamonu'nun Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmesi göz önüne alınarak, Orta Asya Türk ülkelerinden Türkiye'ye ve ilgili şehirlere yönelik turizm verileri incelenmiştir. Elde edilen verilere ilişkin yorumlar şu şekildedir:

A) Eskişehir Açısından: Türk dünyası ülkeleri arasındaki mevcut kültür köprülerini güçlendirmek ve daha güçlü yeni köprüler kurmak amacı ile Eskişehir'de yaklaşık 18 ay boyunca birçok etkinlik, bilimsel çalışma ve ortak değerler konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların şu şekilde sıralanabilir;

- İpekyolu Şairler Buluşması
- Türk Dünyası Kültür Günleri Çalıştayı
- Türkmenistan Kültür Günleri
- TÜRKSOY Üyesi Ülkeler UNESCO Milli Komisyon Toplantısı
- 7. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu
- Türkoloji Kongresi
- Doğumunun 85.Yılında Uluslararası Cengiz AYTMATOV Bilgi Şöleni
- Kuzey Kafkas Kültürü'nün Türk Dünyası'ndaki Tarihsel Süreci
- Nevruz Şenlikleri

- Toy Günü
- Türk Dünyası Çocuk Oyunları Şenliği
- Altay'dan Ural'a, Balkay'dan Tuna'ya Çini ve Seramik Sergisi
- Azerbaycanlıların 28 Mayıs Cumhuriyet Bayramı 95. Yıl Dönümü Etkinlikleri
- Behiç ERKİN Anma Toplantısı
- Aliye İzzet Begoviç'in Vefatının 10. Yıl Dönümü Anma Etkinliği ve Fahri Doktora Verilmesi
- Türk Dünyası Yemek Yarışması
- Türk Dünyası Sanat Toplulukları Gösterisi
- Yunus Emre Oratoryosu

2013 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmesi ile birlikte Türkiye ve Eskişehir'de turist sayısında meydana gelen değişimlerin belirlenmesi amacıyla Tablo 2 ve Tablo 3 hazırlanmıştır.

Tablo 2: 2011-2014 Yılları Arasında Türkiye'ye İlgili Ülkelerden Gelen Turist Sayısı

	2011	2012	2013	2014	% DEĞİŞİM ORANI 2012\2011	% DEĞİŞİM ORANI 2013\2012	% DEĞİŞİM ORANI 2014\2013
TÜRKİYE GENELİ	31.456.076	31.782.832	34.910.098	36.837.900	1,04	9,84	5,52
KAZAKİSTAN	315.907	380.046	425.773	437.971	20,30	12,03	2,86
TÜRKMENİSTAN	137.476	135.168	148.709	180.395	-1,68	10,02	21,31
KIRGIZİSTAN	41.197	42.866	64.905	81.941	4,05	51,41	26,25
AZERBAYCAN	578.685	593.238	630.754	657.684	2,51	6,32	4,27

Kaynak: www. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr>

Tablo 3: 2011-2014 Yılları Arasında Eskişehir'e Gelen Toplam Turist Sayıları

ŞEHİR	2011	2012	2013	2014	% DEĞİŞİM ORANI 2012\2011	% DEĞİŞİM ORANI 2013\2012	% DEĞİŞİM ORANI 2014\2013
ESKİŞEHİR	13.431	14.907	10.800	13.431	10,98	-27,5	19,58

Kaynak: www. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr>

Tablo 2 incelendiğinde; 2013 yılında Türkiye'ye gelen toplam yabancı turist sayısında (34.9 milyon) bir önceki yıla göre (31.7 milyon) % 9.84'lik bir artışın meydana geldiği, 2014 yılında meydana gelen artış oranının ise 2013 yılının artış oranına göre daha az olduğu (% 5.52) görülmektedir.

Kültür başkenti projesinin etkisinin daha iyi belirlenmesi adına Orta Asya Türk devletlerinden Türkiye'ye gelen turist sayıları da incelenmiştir. Bu bağlamda 2013 yılında Orta Asya Türk devletlerinden Türkiye'ye gelen turist sayısındaki artışlar,

Azerbaycan hariç genel itibari ile Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu durum, kültür başkenti projesinin olumlu sonuçlara sebep olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde; 2013 yılında Eskişehir'e gelen yabancı turist sayısındaki azalış, projenin 2013 yılı için Eskişehir'de istenilen verimliliğe ulaşamadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak 2013 yılının sonunda unvanı elinden alınmadan 6 ay daha uzatılarak 30 Haziran 2014'e kadar kültür başkentliğinin devam ettiren Eskişehir'de 2014 yılında turist sayısında meydana gelen artış, projenin uzun vadede daha verimli olabileceği yorumunu yapabilmemize neden olmuştur. *Diğer bir ifade ile söz konusu projenin olumlu yansımaları kültür başkenti ilan edilen yılda (daha kısa sürede) değil bir sonraki yılda (daha uzun sürede) etkisini göstermektedir. Bu sebeple planlamaların bu bulgu doğrultusunda yapılması önem arz etmektedir.* Nitekim 2014 yılında gerek Türkiye'ye Orta Asya Türk devletlerinden gelen turist sayısındaki artışın gerekse de Eskişehir'e gelen turist sayısındaki artışın varlığı, yorumumuzu destekler niteliktedir. 2013 yılında gerçekleşen Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'yi uzun süre meşgul eden ve birçok kişinin yaşamını yitirmesine sebep olan Gezi Parkı Olayları'nın uluslararası basında uzun süre işlenmesi, güvenlik sorunu algısının gündemde tutulması gibi gelişmeler, Türkiye genelinde ve Eskişehir özelinde turist sayısının azalmasında etkili olmuştur.

B) Kastamonu Açısından: 2018 yılında "Türk Dünyası Kültür Başkenti" ilan edilen Kastamonu'da gerçekleştirilen ve yapılması planlanan bazı etkinlikler ise şu şekildedir;

- Gastronomi Atölyesi
- Türk Dünyası Kadınlar Günü
- Şeyh Şaban-ı Veli Anma Etkinlikleri
- Mehmet Akif Sempozyumu
- Rıfat Ilgaz Anma Programı
- Türksoy Halk Çalgıları Konseri
- Özerk Türk Cumhuriyetleri Paneli
- Türk Dünyası Tiyatro Günleri
- Türk Dünyası Rektörler Toplantısı
- Kültür Başkentleri Kurultayı
- İhsangazi Siyez Bulguru Festivali (<http://www.kastamonu.gov.tr>)

Kastamonu'nun 2018 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmesi ile birlikte Türkiye ve Kastamonu'da turist sayısında meydana gelen değişimlerin belirlenmesi amacıyla Tablo 4 ve Tablo 5 hazırlanmıştır. Tablolar hazırlanırken 2018 yılının sadece ilk 5 ayının verilerinin yayınlanmış olması sebebi ile daha güvenilir kıyaslamalar yapabilmek adına 2016 ve 2017 yıllarının da ilk 5 ayına ilişkin veriler kullanılmıştır.

Tablo 4: 2016-2018 Yılları Arasında Türkiye'ye İlgili Ülkelerden Gelen Turist Sayıları (İlk 5 Ay)

	2016 Ocak-Mayıs	2017 Ocak-Mayıs	2018 Ocak-Mayıs	% DEĞİŞİM ORANI 2017\2016	% DEĞİŞİM ORANI 2018\2017
TÜRKİYE GENELİ	8.301.933	8.762.509	11.462.407	5,55	30,81
AZERBAYCAN	188.761	243.421	275.635	28,96	13,23
KAZAKİSTAN	49.296	78.979	94.403	60,21	19,53
KIRGIZİSTAN	35.979	39.770	50.137	10,54	26,07
TÜRKMENİSTAN	58.928	77.768	93.789	31,97	20,60

Kaynak: www. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr>

Tablo 5: 2016-2018 Yılları Arasında Kastamonu'ya Gelen Turist Sayıları (İlk 5 Ay)

ŞEHİR	2016 Ocak-Mayıs	2017 Ocak-Mayıs	2018 Ocak-Mayıs	% DEĞİŞİM ORANI 2017\2016	% DEĞİŞİM ORANI 2018\2017
KASTAMONU	18	29	127	61.11	337.9

Kaynak: www. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr>

Tablo 4'te 2016, 2017, 2018 yılları Ocak - Mayıs dönemine ilişkin veriler incelendiğinde; 2018 yılında Türkiye'ye gelen toplam yabancı turist sayısında (11.4 milyon) bir önceki yıla göre (8.7 milyon) % 30.81'lik bir artışın meydana geldiği görülmektedir.

Kültür Başkenti Projesi'nin etkisinin daha iyi belirlenmesi adına Orta Asya Türk devletlerinden Türkiye'ye gelen turist sayıları da incelenmiştir. Bu bağlamda 2018 yılında Orta Asya Türk devletlerinden Türkiye'ye gelen turist sayısındaki artışlar, kültür başkenti projesinin olumlu sonuçlara sebep olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5 göz önüne alındığında; 2018 yılının ilk 5 ayında Kastamonu'ya gelen yabancı turist sayısındaki artışın fazla olması, projenin Kastamonu düzeyinde olumlu sonuçlara yol açtığı söylenebilir. Ancak Eskişehir'de olduğu üzere projenin asıl etkileri hem 2018 yılının sonunda ve hem de 2019 yılında ortaya çıkacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türk Dünyası'nın uluslararası düzeyde turizm sektöründen istediği payı alabilmek adına hazırladığı Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi'nin Türkiye turizmine etkilerini belirlemek için hazırlanan bu çalışmada kültür başkenti seçilen Eskişehir ve Kastamonu şehirlerine ait turizm istatistikleri de göz önünde bulundurulmuştur. Fakat her iki şehirde de Orta Asya Türk devletlerinden gelen turist verilerine sağlıklı bir

şekilde ulaşılamamasından dolayı projenin şehirler bazındaki etkilerinin yorumlanması zorlaşmıştır.

Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlara dayalı öneriler kapsamında kültür başkenti seçilen şehirlerde;

- gelen turistlerin geldikleri ülkelere ve mensup oldukları milliyetlerine göre istatistikleri daha sağlıklı tutulmalıdır.
- Projenin verimliliğinin göz önüne konulması amacı ile Türk Konseyi, ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler ve ajanslar gibi projeye ön ayak olan kurumların topladıkları veriler ortak bir havuzda birleştirilerek ortak bir bildiri şeklinde yayınlanmalıdır. Bu durum benzeri akademik çalışmalara destek sağlayıcı nitelikte olacaktır.
- Kültür başkenti seçilen şehirlerin yazılı, görsel ve sözlü medya aracılığıyla ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımlarının artırılmasına önem verilmelidir.
- Gerekli altyapı ve üstyapı çalışmaları, proje temasına uygun şekilde uzun dönemde de katkı sağlayacak biçimde tasarlanarak tamamlanmalıdır.
- Projenin tanıtımı kapsamında Orta Asya Türk devletleri ile uluslararası düzeyde bilimsel çalışma ve toplantı sayısının artırılmasına özen gösterilmelidir.
- Kültür başkenti seçilecek şehirlerin daha önceden belirlenerek yerel yönetim ve yerel halka daha fazla hazırlanma imkânı sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

Timur, N. M., Çevik S., Kıcı, K. G. (2014). Etkinlik Turizmi: Kültür Başkenti Etkinliklerinin Başarı Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2)1, 56-83.

Niksarlıoğlu, A. (2007). Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm: 2010 Avrupa Kültür Başkenti Olarak İstanbul. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Akoğlan Kozak, M. (2016). 2013 Türk Kültür Başkenti Olmasının Ardından Eskişehir. Balıkesir University Journal Of Social Sciences Institute, 19(36).

Uygur, S. M., ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı, 2, 30-49.

Wang, S., Fu, Y. Y., Cecil, A. K., ve Avgoustis, S. H. (2006). Residents' perceptions of cultural tourism and quality of life-A longitudinal approach. Tourism Today Tourism Today, 6, 47-61.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,201114/yillik-bultenler.html>

[Erişim Tarihi: 15.07.2018].

<http://www.kastamonu.gov.tr/2018-yili-turk-dunyasi-kultur-baskenti-kastamonu-etkinlik-program-katalogu#>

[Erişim Tarihi: 20.07.2018].